

нимира Бјеловучића : Полуострво Рат (Пељешац) (стр. 171—248, 3 шеме, 1 скица). Монографија са великим бројем историских обавештења. Полуострво је 1333. г. Стеван Душан продао Дубровачкој Републици. Становништво, које није могло трпети нове господаре, избегло је у Босну и у Захумље (Херцеговина) својој православној браћи. Остали су само најсиромашнији. Али и они су се бунили (1346. и 1362. г.) и устајали противу свештеника и францишканских калуђера који су покушавали да им промене веру, и делом су се исељавали. Дубровчани су организовали насељавање области: помагали су досељенике и прихватили оне који су, у XV и XVI в., бежали испред Турака. Стање „колона“ било је бедно: сељак је био везан за земљу; половину приноса са земље морао је дати господару, а своје кћери слати у службу дубровачким породицама. Положај сељака поправио се тек када су Французи окупирали Далмацију. Данас становништво поглавито живи од гајења винове лозе и маслине, као и од морепловства. У знатном се броју исељавају у Америку.

(Из *Bibliographie Géographique*, за 1922. г., ст. 205. — 6.,
превео Б. М. Дробњаковић).

И. Шатењо.

Д-р Бор. Дробњаковић : Постанак насеља и порекло становника у Смедеревском Подунављу. (Прештампано из „Зборник радова посвећен Јовану Цвијићу поводом тридесетпетогодишњице научног рада од пријатеља и сарадника“. Државна Штампарија Краљев. Срба, Хрвата и Словенаца, Београд — 1924, стр. 1—11.).

Смедеревско Подунавље је северо-источни део Шумадије, земљиште готово заравњено, са мало шуме. Знатно је било насељено још у римско доба, нарочито због *Царског — Цариградског Друма* дуж кога се налазе остаци римских насеобина. Морава је била пловна, и поред ње такође има трагова римских насеобина. У Средњем Веку, нарочито за владе српских деспота, Смедер. Подунавље је било важан културно-политички центар. Код престонице Смедерева, од Царског Друма одвајао се је други који је ишао кроз Шумадију на Крушевац и Приштину. Велики догађаји, који су се одиграли овуда у време турске најезде, оставили су трагове у многим опустелим насељима, кућеринама, црквицама и др. Становништво је се одавде много расељавало „преко“, бегало по склоњенијим местима и одвођено у ропство.

У време турске управе становништво и насеља су била нестална. Цариградски Друм је од Гроцке ишао кроз средину области на Коларе и Паланку. Путници, пролазећи њиме из Европе за Цариград, казују да је област била пуста, под шумом и пуна хајдука. Насеља су уопште била врло ретка и слабо насељена. У насељима поред друма било је доста турског становништва све до 18. века.

Све до пред Први Устанак становништво је долазило и одлазило, насељавало поједине положаје, са њих се премештало и заузимало нове. Од 27 данашњих насеља помиње се свега осам у време аустријске окупације пре половине 18. века. Досељавање новог становништва у већем броју било је од друге половине 18. века. То се наставља све до првих десетина 19. века, када су сва насеља била на положајима, на којима су и данас ($\frac{1}{4}$ данашњих насеља постала су тада). Од 700 породица и 4200 кућа, колико сада има у целој области, на стариначке породице долази свега 34 породице са 340 кућа (8,3% од целокупног броја становника). Све је остало досељено.

Највише је досељеног становништва из динарских крајева (35,6%), нарочито од Сјенице, Црне Горе, Херцеговине, Ст. Влаха и чачанског Поморавља. Динарска струја је мања него у западним шумадијским крајевима, јер има и доста досељеника са Косова, Метохије, Тимока, Браничева, Мораве, Вардара, Шоплука и из „прека“. Од страног становништва има Цигана (3,5%). Распоред појединих досељеничких струја врло је лепо г. Дробњаковић приказао разним бојама на приложеној карти целе области. Са ове се карте јасно види у којим селима која струја јаче превлађује.

Динарско и косовско становништво је најстарије досељено становништво. На путу из матица поједине групе су се задржавале и тако неке породице ове области имају рођака у другим етапним областима. Насељавање је било, све до кнеза Милоша, на „пуста места“. Старији досељеници нису трпели млађе, терали су их и палили им колебе, јер им нису дозвољавали настањивање на земљишту, на које су сами имали право. Власт кнеза Милоша је увек заштићавала млађе досељенике. Семе власти су доводиле и насељавале нове досељенике на пусто земљиште (насељавање Брестовика код Гроцке досељеницима од Гор. Милановца, Ст. Влаха и расељених насеља у Топчидеру и Ади Циганлији). Кнез Милош је мања села пресељавао и груписао са већим. Око половине 19. века досељено је неколико црногорских породица. Досељеници су се најрадије досељавали по местима где је већ било њихових саплеменика и земљака. Отуда је у неким селима зависило од првих досељеника које ће становништво у њима превладати. Тако су у области формиране оазе у којима превлађује једна струја (у Раљи тимочко-браничевска) и очуване неке дијалектске и психичке особине (у Суводолу од досељеника од Прокупља). Нарочито се осећају новија насеља са досељеницима из динарских етапних области.

Рад. Ускоковић.

Johann Sölch: Vererbte und neue politische Reibungsflächen im südlichen Mittel—Europa. (Geogr. Zeitschrift, Leipzig, 1923., стр. 24—37.)

Геополитичка студија, сасвим у духу недоумице и тешког искушења, које је код Немаца настало после „изненадног и неочекиваног“ исхода Великог Рата. Изнета сасвим згодно као предавање пред скупом аустријских средњошколских наставника на феријалном курсу за продужно образовање у Инсбруку.

Писац жали што стара Аустроугарска није била насељена једним јединственим народом од шездесет милиона, већ читавим туцетом разних народности различитих културних стања, вера и обичаја. Стога је била сва прожета пукотинама распадања, углавном сагласним с етнографским границама. Њена се расклиматалост све више појачавала дуж оних пукотинских површина, крај којих су преко границе јачале националне државе, које су вршиле националну атракцију према суседним деловима истог народа у монархији. И то је довело до распада монархије и до сасвим друкчијег тока светске историје од аустро-немачке замисли.

Највећи баук монархије за националне атракције биле су словенске народности. Особито због велике Русије, заштитнице Словенства, која је тежила да искористи националне атракције, сама или преко других, нарочито Србијом. Писац уверава: да је Србија „све више постајала оруђе у рукама царистичке светске политике“. Но